

“Wel je handen wassen he!”

Knelpuntenanalyse en behoeftepeiling
naar hygiëne op basisscholen

Gezond² doet leven!

Maartje Sijbers, projectleider en verpleegkundige
m.sijbers@ggdhvb.nl

Hart voor Brabant

Geen (potentiële) belangenverstrengeling

Voor bijeenkomst mogelijk relevante relaties met bedrijven

- Sponsoring of onderzoeksgeld
- Honorarium of andere (financiële) vergoeding
- Aandeelhouder
- Andere relatie, namelijk ...

Geen

RIVM project gelden
Innovatiegelden GGD

Lespakket ontwikkeld
door Blink Uitgeverij

Hygiëne op basisscholen

- Jongere kinderen hebben een grotere kans op het oplopen en verspreiden van infectieziekten
- Literatuur: handhygiëne grootste knelpunt
- Normen voor een goed hygiëne beleid zijn omschreven
- Onduidelijk of de hygiënerichtlijnen gevolgd worden en waar eventuele knelpunten zitten
- Onbekend wat scholen nodig hebben om de hygiëne te verbeteren

Onderzoeksvragen

Onderzoeksvragen

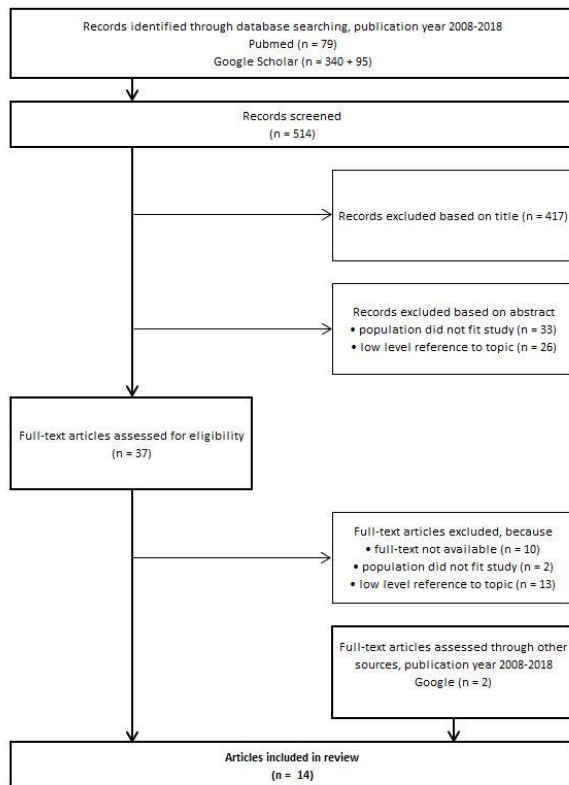
1. Welke knelpunten worden er gesignaleerd rondom hygiëne op basisscholen?
2. Wat zijn de behoeften van basisscholen om de hygiëne knelpunten te verbeteren?

Onderzoeksvragen

Onderzoeksvragen

- 1. Welke knelpunten worden er gesignaleerd rondom hygiëne op basisscholen?**
2. Wat zijn de behoeften van basisscholen om de hygiëne knelpunten te verbeteren?

Literatuurstudie & raadplegen experts

- Alle GGD'en benaderd: respons 92% (23 van de 25)
- Interviews met 13 experts

Flow diagram

514 titels/ abstracts gelezen
37 artikelen full tekst gelezen
14 artikelen geïncludeerd

Knop punten in hygiëne op basisscholen
*Een inventarisatie d.m.v. een literatuurstudie en interviews met GGD'en**
 M. Sijbers* (m.sijbers@ggdvrb.nl), B. Bos*, E. den Boogaart*, S. van Dam* en O. Visser*
 *GGD Hart voor Brabant, *AMPHI Academische Werkplaats

- Faciliteiten**
"Instructies rubric onangenaam", "moesje te openen kraan" en "gebruik van zeep en papieren handdoeken".
Zowel de literatuur als de interviews noemen faciliteiten het vaakst als knelpunt. Het gaat hierbij om reinheid en aantrekkelijkheid, de toegankelijkheid en beschikbaarheid van de faciliteiten. Doordat de faciliteiten niet op orde zijn, krijgen leerlingen lasten. Ze wassen en drogen hun handen ontzorgd.
- Kenis en bewustzijn**
"De kids van geen goede hygiëne worden onderschat".
De literatuur stelt dat er, onder zowel ouders als leerlingen, verschillende kennis is over hoe, wanneer en waarom de handen te wassen. De interviews onderzochten dit meer naar vóór. De kennis is er vaak wel, maar men is zich onvoldoende bewust van de noodzaak.
- Tijd**
"onjuistige en gehaste leerlingen".
Leerlingen zijn vaak te vroeg bij en gehast om de handen (af) te wassen. Dit zowel de literatuur als de interviews blijkt dat leraren geen tijd hebben om erop toe te zien dat leerlingen hun handen wassen. Dit voor de leerlingen spende tijd een rit. Zij mogen de klas vaak maar kort verlaten, waardoor zij niet de tijd nemen om de handen te wassen en te drogen.
- Ontbreken van schuimende en zeepdispensers**
"Schuim: denken dat het een handdoekje".
Het ontbreken van educatie over handhygiëne in het lesprogramma wordt zowel in de literatuur als tijdens de interviews als belangrijke knelpunt genoemd. Leerlingen denken zelf niet aan handhygiëne en wassen niet voldoende aan het einde van les, pauze of rondgang benoediging. In het project heeft de beschikbare (les)materiaal dat gebruikt worden op scholen in kaart gebracht.
- Sociale omgeving**
"woning privacy door slecht sluitende deuren" en "wanden waar men misschien of onopzettelijk kan lopen".
Een aspect dat wel in de literatuur aan bod komt, maar niet tijdens de interviews, heeft betrekking op aspecten als privacy en eren veiligheid. De literatuur noemt dat leerlingen gevoel zijn de toiletruimte te mijden omdat dit een plek is waar pestgedrag plaatsvindt.
- (Budget) schoonmaak**
"Te weinig leerkrachten" "schoonmaak wordt niet altijd goed uitgevoerd".
De literatuur heeft de factor budget nauwelijks aan bod. De interviews kwamen echter wel terug op dit aspect. Het wordt vaak genoemd dat er te weinig leerkrachten zijn, een beperkt budget worden en de veiligheid van de leerlingen. Daarnaast wordt genoemd dat de schoonmaak niet altijd goed wordt uitgevoerd.

Deze inventarisatie maakt deel uit van het RIVM regio project: 'Hoe kunnen basisscholen de hygiëne verbeteren?'
 Inventarisatie en verbetering.

Faciliteiten

"toiletruimtes ruiken onaangenaam",
"moeilijk te openen kranen" en
"gebrek aan zeep en papieren handdoekjes"

Kennis en bewustzijn

"de risico's van geen goede hygiëne worden onderschat"

Tijd

"ongeduldige en gehaaste leerlingen"

Ontbreken van educatie en reminders

"leerlingen denken zelf niet aan handhygiëne"

Sociale omgeving

"weinig privacy door slecht sluitende deuren" en
"wanden waar men overheen of onderdoor kan kijken"

(Budget) schoonmaak

"te weinig uren" en "schoonmaak wordt niet altijd goed uitgevoerd"

Onderzoeksvragen

Onderzoeksvragen

1. Welke knelpunten worden er gesignaleerd rondom hygiëne op basisscholen?
2. **Wat zijn de behoeften van basisscholen om de hygiëne knelpunten te verbeteren?**

Methode

- Semi gestructureerde (groeps)interviews met leerlingen, docenten en directeuren
- Werving: aanschrijven warme contacten, via JGZ en persoonlijk netwerk van de projectgroepleden.
- Groepsinterviews door één onderzoeker en één observator o.b.v. een topiclist.

Methode

- Semi gestructureerde (groeps)interview directeuren
- Werving: aanschrijven warme contacten projectgroepleden.
- Groepsinterviews door één onderzoeker

Checklist 1

Faciliteiten

- o Wat vind je van de toiletruimten (en andere plekken om handen te wassen)?
- o Wat denk je dat leerlingen vinden van de toiletruimten?
- o Hoe aantrekkelijk zijn de faciliteiten om te gebruiken?
- o Hoe toegankelijk zijn de faciliteiten?
 - Zijn de wastafels niet te hoog?
 - Zijn de kranen door iedereen goed te gebruiken, ook voor kinderen met weinig kracht?
 - Hangen drogers/handdoekjes op een goede hoogte?
- o Hoe staat het met de beschikbaarheid van de benodigde middelen?
 - Beschikbaarheid zeep, papieren handdoekjes, warm water, waar en hoeveel handhygiënemogelijkheden?

Financiën

- o Ervaren jullie knelpunten ten aanzien van financiën en welke knelpunten ervaar je dan?
 - Te weinig budget voor onderhoud van het gebouw / faciliteiten
 - Te weinig budget voor de aanschaf van lesmateriaal

Kennis & bewustzijn

- o Heb je het idee dat jij en andere **leerkrachten** over voldoende **kennis** beschikken als het gaat om handhygiëne?
Bijvoorbeeld over het waarom, hoe en wanneer toepassen van handhygiëne.
- o Hebben jullie het idee dat **kinderen** over voldoende **kennis** beschikken als het gaat om handhygiëne?
Bijvoorbeeld over het waarom, hoe en wanneer toepassen van handhygiëne.
- o Denken jullie dat leraren en leerlingen zich voldoende **bewust** zijn van gezondheidsrisico's door slechte (hand)hygiëne?
- o Hebben jullie het idee dat ouders voldoende kennis hebben over handhygiëne?

Tijd & prioriteit

- o Denken jullie dat leraren voldoende tijd hebben om handhygiëne onder de aandacht te brengen? Indien nee, waardoor komt dit?
- o Denken jullie dat leraren voldoende tijd hebben om goede handhygiëne toe te passen? Indien nee, waardoor komt dit?
- o Denken jullie dat het onderwerp handhygiëne voldoende prioriteit heeft?
 - Andere lesonderwerpen meer prioriteit, bijvoorbeeld voeding en beweging.

Sociale omgeving, gedrag en normen

- o Hoe denk je dat het gevoel van veiligheid en privacy van de leerlingen is in de toiletruimten?
- o Is het van invloed of iemand let op het toepassen van handhygiëne door leerlingen?

Analyse

- Verslag van de interviews
- Relevante tekstfragmenten zijn opgenomen in een excel overzicht
- Tekstfragmenten werden gecategoriseerd > overleg onderzoekers > voorlopige categorieën > voorgelegd aan deskundige infectiepreventie > verbanden leggen tot uiteindelijke thema's

Resultaten

- Werving verliep moeizaam, deelnemers:

Directeuren (N = 2): 2 individuele interviews

Docenten (N = 7): 1 individueel interview en 1 groepsinterview (6 deelnemers)

Leerlingen (N = 15): 2 groepsinterviews (7 en 8 deelnemers)

- Leerlingen waren erg enthousiast

"Wel je handen wassen he!" (leerling)

- Directeuren en leerkrachten: kritisch op de praktische uitvoering

"Er zijn zoveel dingen waar we mee bezig zijn" (docent)

Les over hygiëne

**Verbeteren
faciliteiten**

**Koppelen aan
(bestaand) lesthema**

**Controle op
hygiëne gedrag**

Regels inbouwen

Les over hygiëne

"Wat kan school doen om te voorkomen dat sommige kinderen de wc's vies maken?" "Ja er een les over geven of zo, niet alleen over handen wassen maar ook over hygiëne". (leerling)

"Proefjes maken indruk bij leerlingen" (directeur)

"We kunnen met z'n allen gewoon in elke klas (...) een presentatie gaan doen en dan uitleggen waarom je handen moet wassen". (leerling)

**Controle op
hygiëne gedrag**

Regels inbouwen

Koppelen aan (bestaand) lesthema

"We krijgen ook iedere dag fruit en dan heb je een kwartiertje tijd, kun je het dan niet ook gewoon over hygiëne hebben tijdens het fruitmomentje?" (leerling)

"Het kan ook een idee kan zijn om handhygiëne bijvoorbeeld te koppelen aan rekenen als het gaat over bacteriën, verdubbeling ervan" (docent)

**Verbeteren
faciliteiten**

**Controle op
hygiëne gedrag**

Regels inbouwen

Koppelen “Jongens wordt geleerd om te gaan zitten.” (directeur)
(bestaand) lesthema

Controle op
hygiëne gedrag

“Op mijn oude school had ik kleuters en daar hadden we echt de regel dat we voor het fruit eten de handen moesten wassen. Dat zat er erg goed in.” (docent)

Les over hygiëne

Verbeteren
faciliteiten

Controle op hygiëne gedrag

“Er wordt regelmatig langs wc geplast, maar dit heeft nooit iemand gedaan. Als de wc’s meer in het zicht zou zijn, meer toezicht, dan kun je dat voorkomen.” (docent)

“Ja eerst waren de wc’s altijd heel vaak vies, maar nu moet je bij ons tegen de juf of meester zeggen wanneer je naar de toilet gaat. Dan weten we wie het vies heeft gemaakt. Stel ik ga naar het toilet en de volgende zegt het is nat dan heb ik het dus gedaan.” (leerling)

Koppelen aan
(bestaand) lesthema

Les over hygiëne

Verbeteren faciliteiten

“Door met kleine aanpassingen het sanitair op het oog te verbeteren, wordt het aantrekkelijker om te gebruiken voor de kinderen en houden ze het iets schoner. Dit vanuit de redenatie dat wat al vies of onaantrekkelijk uitziet, niet uitnodigt om het zelf schoon te houden”. (directeur)

“Je zou met kranen eigenlijk overal bewegingssensors moeten hebben.” (docent)

Regels inbouwen

Koppelen aan
(bestaand) lesthema

Discussie/ conclusie

- Groot aantal knelpunten vastgesteld op basisscholen t.a.v. hygiëne
- Diversiteit aan oplossingen
- Geeft richting voor het verbeteren van de knelpunten
- Voldoende draagvlak?

- Desondanks gelukt om een product te ontwikkelen samen met scholen

Hoe verder?

- Lespakket te downloaden op: www.ggdhvb.nl/handenwassen
- Promotie lespakket (landelijk en regionaal)
- Presentatie LOHV, RAC, ROI
- Artikel infectieziektenbulletin
- Als onderwerp ter bespreking met gemeenten?
- Andere suggesties?

Aan dit onderzoeksproject hebben meegewerkt

GGD Hart voor Brabant

Elke den Boogert, onderzoeker

Barry Bos, onderzoeker

Sandra van Dam, infectieziekten epidemioloog

Mandy Kruisbergen, deskundige infectiepreventie

Maartje Sijbers, projectleider

GGD West-Brabant

Annabel Breeman, deskundige infectiepreventie

GGD Brabant Zuid-Oost

Rineke Nanlohi, deskundige infectiepreventie

Academische werkplaats AMPHI

LCHV

Alvin Bartels, projectadviseur

Dit onderzoek werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun vanuit het programmabudget van het project Regionale Ondersteuning van het RIVM Centrum Infectieziektebestrijding.

De ontwikkeling van het product is mede mogelijk gemaakt door financiële steun uit de Innovatiegelden van GGD Hart voor Brabant.

Bedankt voor je aandacht!

Gezond² doet leven!

Hart voor Brabant